

V A S S Z É C S E N Y I K É P E S

MÚLTIDÉZŐ

V . É V F O L Y A M , 2 0 1 5 . S Z E N T M I H Á L Y H A V A

ELMARADT TUDÓSÍTÁSOK

A Múltidéző egy virtuális műhely, közösség, amely több láncszemből, összetevőből áll, nehéz körülményeiről már több alkalommal szoltunk, és ezúttal is ezek játszottak közre, hogy a most közölt két téma több számot „csúszott” időben. A



múlt már a tegnappal kezdődik, ezért is lehet feladata a lapnak, olyan események bemutatása, melyek a napjainkban történtek, és azért is, mivel ezek a helyi sajtóban rendszeresen nem kapnak nyilvánosságot. Ilyen volt az idei Június 4-e, a Trianoni Tragédia emléknapja, amely immár a Nemzeti Összetartozás napjává nemesült. Korábban a Polgári Kör, majd a Hagyományörző Egyesület szokott megemlékezést tartani a lipárti Trianoni emlékműnél ezen a napon. Ezúttal ott csak a Jobbik helyi szervezete tartott koszorúzást, míg a „hivatalos” emlékezés idén a plébánia udvaron volt, abból az apropóból, hogy Merkli Ferenc plébános atya a csíksomlyói pünkösdi búcsúról hozott magával egy székely zászlót a falunak, amely immár a plébánia épületét, a falu első közintézményét ékesíti immár június 5-e óta, a nemzeti összetartozás jelképeként.

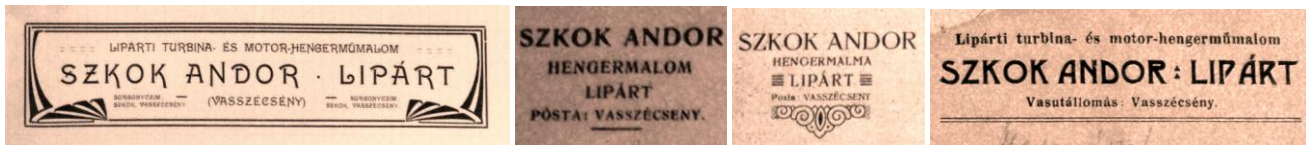


Június 7-én volt Úrnapija (az Oltáriszentség ünnepe), igazi sátoros ünnep, ilyenkor az anyateplom kertje virágba borul a körmenetben. A négy égtájt jelképező négy oltárt, és a szétszedhető sátrakat még dr. Tóth Jenő atya készítette a nyolcvanas évek második felében. Minden sátonál megáll a körmenet, csengőszóra letérdelnek a hívek, majd a pap az oltáriszentség felmutatásával áldást oszt. A ministránsokat követő kislányok virágszirmokkal hintik végig a körmenet útvonalát. A négy sátrat mindig négy család díszíti virággal, kegyes, hitbuzgó családok, ahol anyáról leányra száll át ez a hagyomány.

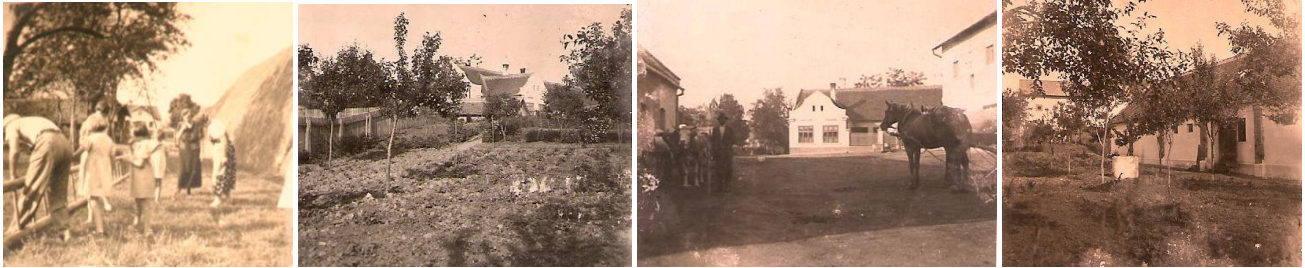


CSALÁDTÖRTÉNETEK (1) A SZKOK CSALÁD

Egy település múltában nem csak a híres történelmi családok fontosak (a mi esetünkben pl. a Niczkyek, a Rozgonyiak, Kanizsaiak, az Enyingi- és Telekesi Törökök családok, a Hevenessyek, Festeticsek, Batthyányiak, Ebergényiek stb.), hanem azok a családok is, akik a falunak több generáción keresztül megbecsült és meghatározó személyiségeket adtak. Ilyen volt a Szkok család is, melynek harmadik nemzedékéből származó Szkok Iván festőművész díszpolgárságot is kapott 65. születésnapján 2009-ben. (Rendkívül eredeti és jelentős művészetével korábban foglalkozott a Múltidéző.) Idős Szkok



Andor 1900. április 30-án vásárolta meg a Vasvár-Szombathelyi Székeskáptalantól 10400 koronáért a település legrégebbi épületét, az egykori mileki, majd lipárti malmot (első említése 1217). Vízimolnár ősei, a Vág folyón, ereszkedtek le a Magas Tátrából, ő már a Pozsony vármegyei Nagylévárdon született 1869-ben, Lipártra a Sopron vármegyei Mihályiból költözött családjával. A lipárti 3 kerekű malmot, 38 lóerős vízturbinává alakította át, átépítette a molnár házat, a rumi országút mellé molnárszegéd házat, a malomudvar mellé istállót építtetett. Felesége, Háger Karolina a Pozsony vármegyei Hodoron született. Öt gyermekük közül négy érte meg a felnőttkort (Pál, Kornélia, Anna, Andor), János nem egészen két hónapos korában meghalt. (Pál még Mihályiban született.) A két leány a kőszegi evangélikus leányiskolában tanult, Pál és Andor



Berlinben műszaki-mérnök diplomát szereztek. 1922-ben megözvegyült Szkok Andor, pár évvel később a bicskei és a kajdi malmokat megvásárolta legidősebb fiának, Pálnak, aki egészen a 2. világháború végéig Bicskén élt feleségével, Ebenspanger Margittal. Szkok Andor 1929-ben a lipárti malmot és annak raktárát is bővítette, majd 1933-ban fiatalabb fia, Andor részére megvásárolta a szécsenyi Sibinger család malmát, miután Sibinger Ferenc tönkrement a gazdasági világválságban elértéktelenedett váltók miatt. Szkok Andor még ebben az évben a szécsenyi malomra emeletet építtetett rá. (A lipárti malom annyira keresett volt, hogy a gabonával telt kocsik, szekerek néha a szécsenyi vasútállomásig értek, a lipárti lisztet még Budapesten is ismerték, vásárolták Szkok Andor 1936-ban a lipárti malmot is Andor fiára íratta át, aki a régi malomház helyére emeletes lakóházat építtetett, 1937 januárjában pedig megházasodott, hajdani Czipott Géza szombathelyi evangélikus lelkész leányát Czipott Annát vette el feleségül. (A vend eredetű Czipott család 1653. május 5-én kapott nemesi címet II. Ferdinánd királytól.) Házaságukból négy gyermekük született, Éva, Anna, András és Iván. 1944 tavaszán meghalt id. Szkok Andor, legkisebb és később leghíresebbé váló unokájának, Ivánnak a születését már nem érthette meg. (Aki a Don



kanyarban hősi halált halt nagybátyjáról, Vratarics Czipott Ivántól - nem volt hajlandó addig fölszállni a vonatra, míg az utolsó katonája ezt nem tette meg, így ott fagyott meg - kapta a nevét.) Ifj. Szkok Andort munkaszolgálatra hívták be, majd amikor a malmokat hadiüzemmé nyilvánították, saját malmaiban teljesített szolgálatot. A front közeledtével a malmok lakóépületeibe magyar katonákat költöztettek be. Az orosz megszállás elől a Szkok család Ausztriába távozott, csak 1945 nyarán tértek vissza, ekkor a malmok zár alá kerültek. 1946-ban Ifj. Szkok Andor két molnárának és a család sofőrjének családi házat építtetett, 1947 nyarán azonban váratlanul, 43 évesen tüdőrákban meghalt. Fial, 30 éves özvegye vette át a malmok irányítását 1949 áprilisának végéig, amikor is hamis vádakkal a szombathelyi ÁVÓ bebörtönözte, személyautóját



elkobozta. (Az autót András fia születésekor kapta férjétől.) Ez alatt az idő alatt a család malmait államosították, a gyerekek és a hozzátartozók megtúrt személyekké vált saját otthonukban. November 4-én, a négy Szkok gyermek itt hagyva a lipárti iskolát, özvegy Czipott Gézánéval, Kúhár Ilona nagynénivel és a család szolgálójával a kitelepítés elől egy bőröndnyi holmival Visegrádra menekült, ahol egy parasztcsalád az istállóban adott szállást számukra. A térség legmodernebb technikával felszerelt malmait az államosítás után leszerelték. A vármegye egyik legnagyobb adófizető családjának és településünk köztisztviselőiben álló személyeinek így végződött szomorú és tragikus története. A mögöttünk hagyott század borzalmait és igazságtalanságait közvetlen közélről szemlélteti a példájuk. Áldozatuk immár ismert, igaz évtizedekig nem lehetett róla beszélni, a bűnösök és a vétők az ő esetükben is mindmostanáig ismeretlenek. Hol van a magyar igazság? Hol a jog és igazságosság - „Ha majd a jognak asztalánál/ Mind egyaránt foglal helyet...” Petőfi prófétáló jóslatának beteljesülést továbbra is, mindörökké várjuk. (Képek: Id. Szkok Andor fejléces, nyomtatott számláiról a mindenkori cégmegnevezés -



1913-ból, 1919-ből és 1922-ből. A Szkok család nyári munkák közt, régi, múlt század eleji, első Szkok malomház utcai és udvari nézete. A már lebontott régi Szkok istálló. Id. Szkok Andor zászlószége a lipárti Tűzoltó egyesület zászlórúdjáról, mint pártoló tag. Három fénykép id. Szkok Andorról, Éva unokájával és családjával a lipárti Stöger vendéglőben. Ifj. Szkok Andor, Szkok Pál, ifj. Szkok Andorné egy családi szüreten. Szkok Pálné, és férje, Szkok Andorné, Szkok Kornélia és férje Király Péter.



A Szkok család női tagja és annak női rokonsága. Vratarics Iván, Szkok Pál és Andor, Szkok Andorné és Szkok Pálné egy városi vendéglő teraszán. Az ifjú Szkok Andor és egy holland szélmalomokat ábrázoló festménye. Házassági fényképe Czipott Annával 1937-ből. A boldog apa, első leányával, Évával, aki rácsodálkozik a lipárti ház udvarának látványára a babakocsiból. A Czipott család nemesi címere. Két kép az épülő lipárti „Szkok kastélyról”, ahogy a régiek nevezték. Czipott Anna első gyermekével, Évával. A boldog, három gyermekes anya 1943-ban. Szkok Andorné és Szkok Kornélia a kertben. Szkok



András még kisfiúként, Szok Andorné, mint mindig, mint egy filmszínés, Szok Pálné a család jánosházi ismerősei és azok gyerekei. A legendás lipárti Szok karácsonyok egyike, a halban az óriási karácsonyfával. Szok Andorné személyautója, amire szemete vetett a szombathelyi ÁVÓ, a Szok családi kriptá a lipárti temetőben.)

A KÉPEK HALLGATNAK

Mi pedig megpróbáljuk szóra bírni őket, feloldani hallgatásuk titkát. A témául szolgáló, a lipárti templomban lévő, Szt. Anna olajfestményről semmi írásos dokumentum nem maradt fenn. Eredete homályban vész, az adományok, ajándékozások általában nem kerültek be a templomi pénztárkönyvekbe. A lipárti templom mindmáig legnagyobb adományozója báró



Ambrózy Teréz volt, kedves templomának tartotta, zászlókat, oltárterítőket, szobrokat és festményeket ajándékozott számára, valóságos jótévedője volt a templomnak. (Dokumentumok csak egy 1904-es és egy 1935-ös adományozásáról maradtak fenn.) A szóban forgó festmény (a diadalív jobb oldalán látható) fontos eleme a templom összképének, amely sokakat bűvöletbe ejtett, Kis József kanonok, aki 52 évig volt plébános a falunak, többször megemlékezett erről a különleges hatásáról. A nagy ajándékozó bátyja, Ambrózy István 1892-ben nősült és költözött a felvidéki Malonyára. Ettől az időtől kezdve a tanai Ambrózy család a nyarak második felét mindig Malonyán töltötte egészen 1914-ig, amikor is Ambrózy István, családjával visszaköltözött a vasi birtokra. Ambrózy Teréz is nagyon szerette a malonyai nyarakat, nagy kirándulásokat tettek a



környéken. Talán elvetődtek Gácsra is, ahol 1884-94 között Csontváry patikuskodott, illetve 1893-tól már képeket is festett. (Csontváry is mint Ambrózy István, nagy természetjáró volt, sőt mindketten vadásztak is, tehát akár ilyen formában is találkozhattak, de az ornitológiai érdeklődésük is összehozhatta őket, lásd Csontváry korai madaras tanulmányfestményeit.) A közelmúltban két korai Csontváry kép is felbukkant, illetve azonosításra került (Piros ruhás kisfiú, Önarckép), mindkettő sötét háttérű, sőt a Pécszet őrzött Almát hámozó öregasszony is az. A kicsit suta, síkszerű kézmegoldások is hasonlóak e korai Csontváry képeken. A drapériakezelésben Csontváry 1894-es müncheni tanulmányrajzain láthatunk hasonló megoldásokat, mint amilyent a lipárti festményen. Ezen, a sugárkoszorús glória, annyira egyedi és eredeti elgondolás, amelyhez hasonlóval ritkán találkozhatunk. Ugyancsak fontos elem Csontváry emberábrázolásain a szuggesztív, szinte hipnotikus tekintet. A lipárti képen ez alázatos és bensőséges is egyben. Csontváry szokatlan, szubjektív, hangsúlyai szintén olyan jellegzetességek, melyek kortársaitól megkülönböztetik Őt. Az imakönyvet tartó Szt. Anna, ikonográfiai is ritka jelenség, ez is Csontváry feltételezett szerzőségét erősíti. Csontváry, Anna nevű nővéreinek arcvonásai, hajviselete szintén hasonlóságot mutatnak a lipárti Szt. Anna képpel. (Képek: Piros ruhás kisfiú, Önarckép 1893, Almát hámozó öregasszony 1894, Szt. Anna, Kosztka Anna, Ablaknál ülő nő 1890-es évek, a Piros ruhás kisfiú kezei, az Almát hámozó öregasszony kezei, Szt. Anna kezei, az Ablaknál ülő nő kezei.)

A következő szám tartalmából: A számlák világa (13), Képkommentárok (25), Családtörténetek (2), Az ó-kastély átépítési fázisai múlt századi fotográfiák tükrében.